З ЖУРБОЮ РАДІСТЬ ОБНЯЛАСЬ

"В ДИТИНСТВІ ЩЕ... ДАВНО, ДАВНО КОЛИСЬ..."

В дитинстві ще... давно, давно колись
Я вибіг з хати в день майовий...
Шумів травою степ шовковий,
Сміявся день, пісні лились...

Весь Божий світ сміявсь, радів...
Раділо сонце, ниви, луки...
І я не виніс щастя-муки,
І задзвеніли в серці звуки,
І розітнувсь мій перший спів...

1904

"З ЖУРБОЮ РАДІСТЬ ОБНЯЛАСЬ..."

З журбою радість обнялась...
В сльозах, як в жемчугах, мій сміх,
І з дивним ранком ніч злилась
І як мені розняти їх?!

В обіймах з радістю журба.
Одна летить, друга спиня...
І йде між ними боротьба,
І дужчий хто — не знаю я...

1906

АЙСТРИ

Опівночі айстри в саду розцвіли…
Умились росою, вінки одягли,
І стали рожевого ранку чекать,
І в райдугу барвів життя убирать…

І марили айстри в розкішнім півсні
Про трави шовкові, про сонячні дні,-
І в мріях ввижалась їм казка ясна,
Де квіти не в’януть, де вічна весна…

Так марили айстри в саду восени,
Так марили айстри і ждали весни…
А ранок стрівав їх холодним дощем,
І плакав десь вітер в саду за кущем…

І вгледіли айстри, що вколо — тюрма…
І вгледіли айстри, що жити дарма,-
Схилились і вмерли… І тут, як на сміх,
Засяяло сонце над трупами їх!..

1905

"АХ, СКІЛЬКИ СТРУН В ДУШІ ДЗВЕНИТЬ!…"

Ах, скільки струн в душі дзвенить!
Ах, скільки срібних мрій літає!
В які слова людські їх влить?!
Ні, слів людських для їх немає...
Вони ж так прагнуть в слові жить...

Так часом весь в огні горить,
Стражда закоханий до краю
І слів не зна, в які б він влить

Зумів любов свою безкраю...
"Вона" ж чекає... і мовчить...

1904

"ПЕКЛО, ЗДАВАЛОСЬ, БУЛО В ТУ ГОДИНУ..."

Пекло, здавалось, було в ту годину...
Грім, як шалений, стогнав і ревів,
Блискавок стріли літали без впину,
Ввесь небозвід то палав, то чорнів.
Буря пройшла, і я з жахом питаю:
Що ж то зробилось з коханого краю?
Певно, руїну та буря зробила?
Кажуть: "Вербу десь розбиту добила".

Думко! коли і тебе виливаю
В слово холоднеє, в пісню свою,
Пекло таке ж я в душі своїй маю —
Спалює всю воно душу мою...
Думко! остуджена словом людським,-
Пісне! що зробиш ти в краї моїм?
Може, й ти вдариш в вербу недобиту,
В ту, що жила, не радіючи світу?!

1904

"СНІГ В ГАЮ... АЛЕ ВЕСНОЮ..."

Сніг в гаю... але весною
Розів’ється гай...
...Може, долею ясною
Зацвіте й мій край.

В небі мла, а сонце гляне,-
Мла розтане в мить...
...Може, й мій народ повстане,
Морем зашумить!

Сон... але всю землю збуде
Жайворон-гонець...
...Може, й ти, мій сонний люде,
Знайдеш сну кінець.

Смерть... Але її задуше
Пісня, сміх і рух...
...Ой скажи, народна душе,
Де живий твій дух?
. . . . . .
. . . . . .

На обличчі рабство, туга,
Безпросвітна мла...
Де ж то гордість твого духа —
Вільного орла?

Що вона в тобі робила,
Як віки ти гнив,
Почорнілая могила
Між зелених нив?!

Як вулкан, стоїш ти, згаслий,
Але чую я,
Що в душі твоїй прекрасній
Море ще огня.

Вірю я, що обороне
Сам себе мій край...

О мій велетню Самсоне,
Пута розривай!!

1906

"ХТОСЬ УДАРИВ БЕЗ ЖАЛЮ ПО СЕРЦЮ МОЇМ..."

Хтось ударив без жалю по серцю моїм,-
І забилося серце в вогні золотім...
І посипались іскри ясні,
І в дзвінкі обернулись пісні.

Йшли літа... і самотність з літами росла,
І круг мене все більше темнішала мла...
І в знесиллі вмирали в тій млі
Ясно-злотнії іскри мої.

Погасало з літами і серце сумне...
Та прийшла ти і вдарила в серце мене,-
І летіли знов іскри ясні,
І в дзвінкі обертались пісні.

1906

"ПТАШКО! БУДЬ РАДА ТЕПЛУ І ВЕСНІ..."

Пташко! Будь рада теплу і весні,
Кинь жалкувати по долі...
Слухай: навколо лунають пісні,
В сонці купається поле.

Плаває-в’ється над річкою мла,
Ваблять, всміхаючись, луки...

Дай мені руку — і геть від села,
Де нам дались тільки муки.

Дай мені руку — і в поле біжім,
В степ голубий та широкий;
Там, серед нього, під небом ясним
Знайдем ми втіху і спокій.

Всіх там, у полі, уклоном низьким
Жито привітно стріває,
Сонце ласкаве промінням своїм
Рівно для кожного сяє.

Станем ми в полі на стежці глухій,
Стане нам тепло і ясно,
Стомлене серце під шум польовий
Стихне і солодко згасне.

Сонце погасне, і ніч прилетить
З чарами, сріблом, красою,
Пісня кохання в гаю задзвенить,
Нас зачарує собою...

Цілу ми ніч проблукаємо там,
Ранком ми підем щасливі...
Буде проміння всміхатися нам,
Будуть кивати нам ниви...

1903

СЛОВА УТІХИ

Втішай її, кажи їй бідній...
Слова утіхи — роси наче,

Що звільна падають по одній
На серце хворе і гаряче.

1905

"ЇЇ ДУША — ЯК ЧАЙКА НАД ВОДОЮ…"

Її душа — як чайка над водою…
Пісні, і сміх, і радість скрізь,
Вона ж літа, не зна спокою,
І скигле з тугою палкою,
І розсипає перли сліз.

1904

"КОЛИ ВЕСНА РОЖЕВА ПРИЛЕТИТЬ…"

Коли весна рожева прилетить
І землю всю вбере, і заквітчає,
Коли зелений гай ласкаво зашумить
І стоголосо заспіває,
Коли весні зрадіє світ увесь
І заблищить в щасливій долі,
І ти одна, в квітках і травах, в полі десь,
Серед весни, краси і волі
Не зможеш більше серця зупинить,
Що в грудях буде битись, мов шалене,
І скрикнеш,— знай, не долетить
Уже твій скрик тоді до мене...

1904

ВТІХА

Облиш, не плач, бо в долі злій
Ще й нас на світі щось чекає…
Пролине час в журбі тяжкій,
"Самотність" — ім’я їй.

О, нас вона вже не лишить,
Як всі, в недолі не одійде,
Довіку з нами буде жить
І навіть, знай, в останню мить
Закрити очі прийде.

1904

"ЩО МЕНІ З ТОГО, ЩО СОНЦЕ ВЕСНЯНЕ…"

Що мені з того, що сонце весняне
Дивно засяє в промінних ясних,-
Людність з ним разом сміятись не стане,
Здавлена щемками дум крижаних.

Що мені з того, що жайворон в полі
Буде про волю, про небо дзвонить,-
Людність не зірве кайданів неволі,
Людність не стане по людському жить.

Що мені з того, що в квітах розкішних
Буде цвісти і пахтіти земля,-
В тих-же сльозах і стражданнях невтішних
Журно дзвенітиме пісня моя.

1905

"В БОЛОТАХ ЖАБИ РАЙ ЗНАЙШЛИ…"

В болотах жаби рай знайшли
І там плодились і згнивали,
А десь над ними клекотали
В повітрі чистому орли.

І туркіт жаб, і дух гнилий
До їх туманами знімались,
І до болот орли спускались,
І виливали гнів палкий.

Та жаби, всі в сітках турбот,
На клект орлячий не зважали,
Жили, плодились і згнивали
В багні смердючому болот.

І повні скорбного чуття,
Орли за хмарами літали
І ситих жаб уже не звали
З болот до вищого життя.

1905

ІСКРА

Вона б ще жевріти могла,
Та більше жевріть не схотіла,-
Ураз всю міць свою взяла,
Всю ніч осяяла і — стліла...

Погасла іскронька мала,
Рожеве світло більш не ллється...
І шкода сяйва і тепла,
І ніч темнішою здається...

Дарма! Лишивсь від тебе слід...
Заб’є бенкет колись горою,
І на йому згадає світ
Про ніч, осяяну тобою!

1904

ЛІТНЬОЇ НОЧІ

Дихають тихо акації ніжні,
Злегка колишуться в сутіні срібній,
Дивляться мовчки на місяць, на зорі,
Дивляться в світ, ним, ясним, зачаровані...

Чом я, скажіть, не акація ніжна,
Нащо думки мене спалюють, мучать?!
Чом я не можу забутись остільки,
Щоб лише міг я дивитись і дихати?..

1905

"ПІДТРИМУЙ ДУХ, РОЗБУРКУЙ ДУМУ..."

"Підтримуй дух, розбуркуй думу,
Вливай огонь в людські чуття,
Крізь сльози смійсь, нудьги і суму,
До краю сповнилось життя!!"

"Я рад співать, та в серці болі...
Навіщо ви вчинили їх?!
Того і сяє мимоволі
Так дуже сліз в піснях моїх".

1904

"ТИ ЗНОВ ПРИЙШЛА, ЩОБ ВСІ ЧУТТЯ ХОЛОДНІ..."

Ти знов прийшла, щоб всі чуття холодні
Вогнем страждання запалить,
Ти знов прийшла, щоб всі страшні безодні
Душі моєї розбудить...

Ти знов прийшла, щоб кинуть на поталу
Весь світ чуттів і дум моїх,
Щоб вічно я страждав по ідеалу
І досягнуть його не міг.

1904

"ОЙ НЕ СІЙТЕСЬ, СНІГИ, ОЙ НЕ СІЙТЕСЬ, РЯСНІ..."

Ой не сійтесь, сніги, ой не сійтесь, рясні,
Не губіть ви останньої слави:
Гріє здалека землю усмішка весни,
Пробиваються проліски, трави.

Не злякать вам нікого, холодні сніги,
Бо розтопе вас сонце блискуче,
І нечуваний сміх залуна навкруги,
Як тікати ви будете в кручі.

Ой не сійтесь, сніги, ой не сійтесь, рясні,
Згиньте в темній безодні навіки!
Хоча пізно, а все ж діждемось ми весни,-
Свята волі, і світла, і втіхи.

1904

"О НІЧ ЧУДОВНА І ЧУДОВА!..."

О ніч чудовна і чудова!
Ще вчора сіявсь сніг рясний,-
Сьогодні ж теплінь і понова,
І проріст трав, і день ясний...

Знай,— те ж колись і з людьми буде...
Я вірю в диво! Прийде час,-
І вільні й рівні встануть люде,
І здійснять мрії всі ураз!

1906

"ДВІ ХМАРОНЬКИ ПЛИВЛИ КУДИСЬ..."

Дві хмароньки пливли кудись
В убранні золотім
І мовчки зупинилися
Над краєм чарівним.

Річки ясні жемчужились,
Шуміли і пливли,
Лани зливались з луками,
Пахтіли і цвіли.

І довго ще дві хмароньки
Стояли мовчки вряд
І, пливучи, спинялися,
Щоб глянути назад.

Дивилися, а горенька
Не видно їм було:
В кущах воно гадюкою
Плодилось і жило.

1905

"ОЙ НЕ КВІТНИ, ВЕСНО..."

Ой не квітни, весно,— мій народ в кайданах,

Мій народ в задумі,
Очі його в стумі,
Серце його в ранах,
А життя в туманах.

Ой не квітни, весно, пишними квітками,

Бо народ мій встане,
Розіб’є кайдани,
Вкриє світ димами,
А поля тілами.

Ой не квітни, весно, глянь — надходять хмари,

Тугою чорніють,
Гнівом червоніють,
Ой ті хмари-кари...
Смерть вам, яничари!

1906

КОНВАЛІЯ

Очі розкрила конвалія біла
І в дивуванні застигла, зомліла...
Бо біля неї не трави всміхались,

Бо понад нею не віти гойдались,-
Мовчки кімната пустельна сіріла...

"Де ж тії пестощі вітру летючого,
Де ж тії квітоньки гаю пахучого,
Де ж тії ночі сріблясто-блакитні,
Де ж тії ранки рожеві, привітні,
Де ж тії усміхи сонця блискучого?!

О, не одна ти не в рідній оселі...
Квітко! прокинувсь і я у пустелі!
Марив,— мене оточатимуть люде.
Глянув,— чорніють, сіріють усюди
Ворони, змії та з каменю скелі.

1905

"ДУША МОЯ — ПУСТКА ХОЛОДНА Й НІМА..."

Душа моя — пустка холодна й німа...
Нічого в тій пустці самотній нема:
То вітер розвіяв, то хвилі зірвали,
То, граючись, діти малі розібрали.

Душа моя — дно безджерельне й сухе,
Де тільки сіріє каміння важке...
Тим сірим камінням колись в мої груди
Все били без жалю, жалкуючи, люде.

1904

"ВАМ КАЗАНО — ЛЮБІТЬ БРАТІВ..."

Вам казано — любіть братів,
Діліть добро, не будьте псами,
Бо Бог в рабах запале гнів
І піде вас судить з рабами,
І піде вас судить з рабами
І вчине суд страшний над вами.

Ще Бог, Бог помсти, не злетів,
Але гудуть вже в небі громи,
Крізь хмари блиска Божий гнів,
Кругом займаються хороми,
Кругом займаються хороми,
І гасла бою ждем давно ми.

1906

"ПІДБИТІ ГОЛУБИ ЗНІМАЛИСЬ..."

Підбиті голуби знімались
З землі до променів ясних,
І знов на землю обривались,
І червоніли груди їх...

Знялися згуки і упали
На бідне серце моє знов...
Вони в безоднях десь пропали,
А з серця виступила кров.

1905

"ТИ З’ЯВЛЯЄШСЯ, ЯК РАНОК..."

Ти з’являєшся, як ранок...
Там, на заході, ще ніч,

А на сході уже небо
Червоніє від проміння,
Блиску сонця золотого...
Як в чеканні б’ється серце!

Ти ідеш, як день блискучий...
Все радіє навкруги,
Все впилось очима в сонце,
Все співає йому гімни,
Простяга до його руки...
Як радіє, квітне серце!

Ти проходиш... ніби вечір...
Там, на заході, ще день,
Там ще небо в барвах грає,
А на сході вже, як демон,
Чорна ніч розкрила крила...
Як щемить у щемках серце!

1906

"КОЛИ ХОЧЕШ ЗНАТЬ, СЕРДЕНЬКО..."

Коли хочеш знать, серденько,
Як тебе люблю,-
Єсть тут гай один близенько,-
Там щебече соловейко
Про любов мою.

1905

ЛЮБОВ

О, не дивуйсь, що ніч така блакитна...
Що вийдеш ти, то знала ніч оця,-
І через те вона така привітна,
Ясна і ніжна без кінця...

О, не дивуйсь, що пахощі навколо,
Що, мов зомлілі, дивляться квітки,-
Ця ніч твоє квітчає ними чоло
І з них тобі плете вінки.

О, не дивуйсь, що стільки зір на небі,
Що ночі так прозора срібна мла,-
Ця ніч ясна убралася для тебе,
Для тебе й срібло розлила.

І тільки ти в кімнату підеш з ганку,
Погасне тихо й журно свято скрізь,
А хмарна ніч проплаче аж до ранку
Дощем рясним невтішних сліз...

1904

ЧАРИ НОЧІ

Сміються, плачуть солов’ї
І б’ють піснями в груди:
"Цілуй, цілуй, цілуй її,-
Знов молодість не буде!

Ти не дивись, що буде там,
Чи забуття, чи зрада:
Весна іде назустріч вам,
Весна в сей час вам рада.

На мент єдиний залиши
Свій сум, думки і горе —
І струмінь власної душі
Улий в шумляче море.

Лови летючу мить життя!
Чаруйсь, хмілій, впивайся
І серед мрій і забуття
В розкошах закохайся.

Поглянь, уся земля тремтить
В палких обіймах ночі,
Лист квітці рвійно шелестить,
Траві струмок воркоче.

Відбились зорі у воді,
Летять до хмар тумани...
Тут ллються пахощі густі,
Там гнуться верби п’яні.

Як іскра ще в тобі горить
І згаснути не вспіла,-
Гори! Життя — єдина мить,
Для смерті ж — вічність ціла.

Чому ж стоїш без руху ти,
Коли ввесь світ співає?
Налагодь струни золоті:
Бенкет весна справляє.

І сміло йди під дзвін чарок
З вогнем, з піснями в гості
На свято радісне квіток,
Кохання, снів і млості.

Загине все без вороття:
Що візьме час, що люде,
Погасне в серці багаття,
І захолонуть груди.

І схочеш ти вернуть собі,
Як Фауст, дні минулі...
Та знай: над нас — боги скупі,
Над нас — глухі й нечулі..."
. . . . . .
. . . . . .

Сміються, плачуть солов’ї
І б’ють піснями в груди:
"Цілуй, цілуй, цілуй її:
Знов молодість не буде!"

1904

"ХАЙ ВОНА ГРАЄ, ТАНЦЮЄ, СПІВАЄ..."

Хай вона грає, танцює, співає,-
Нащо її за веселість судить?
Хай її пісня широко лунає,
Поки душа її любить, бажає,
Поки їй хочеться жить.

Хай вона легко на крилах несеться,
Поки життя не приборкало їх...
Поки ще з неба їй сонце сміється,
Поки в ній серце і чує, і б’ється,
Повне кохання і мрій золотих.

Хай її молодість квітне, співає,-
Молодість в віку,— що в року весна...
Хай же весною вона і минає,
Хай же, як сонце весняне, і сяє,
Хай, як весна, вона буде й рясна.

Хвилями линуть літа молодії,-
Їх їй ніколи назад не вертать...
Хай же живе вона в полону мрії,
Хай від життя вона важко хміліє,
Поки ще келихи повні стоять!

1903

ХВИЛЯ

Там, де верби хилять віти,
Там, де лози струнко гнуться,
Там, на озері розкішнім,
Хвиля срібная жила.

Вранці кучерями гралась,
В чисте озеро дивилась
І у затишку під листям
Колихалась на йому.

Гасне день, злітає вечір,
Вечір озеро цілує,
Кута землю в темні шати
І тумани розстила.

Срібний місяць випливає,
Місяць озеро цілує,

Хвилю променем лоскоче,
Щоб розбуркати від сну.

Хвиля очі розкриває,
Потягається, зітхає,
Млосно дивиться на місяць,
Усміхається йому.

Вечір в срібній млі розтанув,
Ніч спустилася на землю,
Розлилася понад нею
І взяла в обійми крил.

Хвиля коси розпускає,
Убирається в каміння,-
В перли, яхонти, топази,
В срібло, золото, смарагд.

Хвиля котиться по водах,
Хвиля грає, бризка ними,
Поринає в їх свавольно
І гойдається на їх.

Гнуться ясені до хвилі,
Гнуться явори і квіти,
Гнуться верби, гнуться лози,
Гнеться, хилиться комиш.

Стогне ясень: "Срібна хвиле!"
Стогне ясень: "Люба хвиле,
Глянь на мене молодого,
Як з кохання в’яну я...

Як мій лист зелений жовкне,
Темні кучері січуться.
Скільки сліз в очах у мене,
Скільки смутку на душі!"

Шепче хвиля: "Любий ясень!"
Шепче хвиля: "Пишний ясень,
Я ж давно тебе кохаю...
Ти не віриш? Бідна я"...

Ясень мліє, ясень сяє,
Ясень віти простягає,
Щоб обняти срібну хвилю
І про смуток розказать.

Хвиля ж вже втекти успіла,
Хвиля ж вже давно сміється
І у ясеня питає:
"Невже краща я від верб?"

Гнуться лози, шепчуть: "Хвиле!"
Гнуться лози, шепчуть: "Люба!
Покохай нас, срібна хвиле:
Ми вродливі і гнучкі".

Як найкращую перлину
Береже глибоке море,
Так, схилившись над тобою,
Берегтимем ми тебе.

Вранці ми не пустим промінь,
Щоб тебе він не розбуркав,
Не розвіяв мрій рожевих,
Спокій твій не зворушив".

Шепче хвиля: "Любі лози!"
Шепче хвиля: "Милі лози!
Я ж давно вже вас кохаю.
В’яну, сохну і мовчу"...

Лози мліють, лози сяють,
Лози віти простягають,
Щоб обняти срібну хвилю
І на смерть зацілувать.

Хвиля ж вже далеко ллється
І над лозами глузує:
"Гей, ви, лози кривобокі!
Хай вас люблять комиші!"

Гнуться квіти, шепчуть: "Хвиле!"
Гнуться квіти, шепчуть: "Люба!
Вийди ти до нас на берег:
Ми кохаємо тебе...

Тут, на березі зеленім
Ллються пахощі чудові,
Шелестять казки осоки,
Роси сиплються вночі".

Шепче хвиля: "Любі квіти!"
Шепче хвиля: "Бідні квіти!
Ви не знаєте і досі,
Що давно люблю я вас..."

Квіти сяють і радіють,
Квіти миються росою,
Хочуть хвилю заквітчати
І барвінками обвить.

Хвиля ж вже давно сміється
І над квітами глузує:
"Гей, квітки, кохайте трави,-
Я родилась не для вас!"

В’ється вітер, шепче: "Хвиле!"
В’ється вітер, шепче: "Люба!
Покохай мене вродлива:
Смілий, буйний, вільний я!

Я візьму тебе на крила
З цього озера тісного,
Що деревами закрито
І закуто в береги.

Я з тобою побуваю
І на горах, і на хмарах,
Я з тобою облітаю
Цілу землю, цілий світ!"

Шепче хвиля: "Буйний вітре!"
Шепче хвиля: "Смілий вітре!
Я була давно твоєю
І зостануся повік".

Вітер тихне, вітер мліє,
Хоче хвилю взять в обійми,
Хвиля ж вже пірнула в воду
І сміється десь в воді.

Стогне ясень над водою,
Стогнуть лози, гублять сльози,
В’януть квіти, плаче вітер,
Хвиля ж знов жартує з кимсь.

1904

ЗИМОЮ

Дивилося сонце на срібнії віти,
Всміхалося їм, і вони не змогли
Усмішки блискучого сонця стерпіти
І танути в млості якійсь почали...

І срібло розтало... і бачили віти,
Як капали сльози по одній із них,
Як сонце сміялось і сяло в блакиті...
О сонце! Нащо ти всміхалось до їх?!

1904

"У ТІМ САДКУ, ДЕ МИ КОЛИСЬ СИДІЛИ..."

У тім садку, де ми колись сиділи,
Стоять вишні і журяться похилі,
Що в хмари сонечко зайшло,
Що листя й квіти облетіли,
Що їх снігами замело...

Стоять в журбі, шепочуться в печалі:
"Чого ми ще в той час весною ждали,
Чом повним щастям не жили?!
Чом пишний лист не ми зірвали,
А буйні вітри рознесли?!"

"ХТО НАМ КАЗАТИ НЕ ДАВАВ..."

Хто нам казати не давав
В ту ніч весни слова признання,

Коли над нами місяць сяв,
Коли без впину щебетав
Всю ніч співець кохання?..
Хто нас мовчати заставляв?..

Хіба ж тебе я не любив
Чистіш і більш, ніж люблять люде?
Хіба б сказать я не зумів,
Який вогонь в мені горів
І як палив він груди?..
Чому ж сказати я не смів?..

Мовчала ти, мовчав і я...
Не будучина нас жахала:
Нас не змогло б злякать життя,-
Мої кипучі почуття
І смерть собою б не злякала.
Чому ж мовчали — ти і я?..

О, правда, знали ми в ту мить,
Кому сміється ніч і сяє,
Про віщо листя шелестить,
Для кого спів в саду дзвенить,
Чому він іноді стихає...
Чому мовчали ми в ту мить?..

Хто нам тоді уста скував?..
Нема одмови на питання...
Коли б же час той знов настав,
Тепер би я вже не мовчав,
Усе б казав я про кохання...
Усе б казав, усе б казав...

1903

БЕЗСМЕРТНИКИ

Вони давно вже втратили життя,
В них згасло все, що тільки малось,
Умерли всі і думи, і чуття,
І тільки форма їх такою же зосталась...

Але вони сміються, мов вві сні,
І погляд мій приковують до себе,
Нагадують розкоші весняні
І кажуть про тепло, про радощі, про тебе.

Ці квіти — спогади про світлі дні...
І хай відносин наших світ погасне,
А спогади все ж будуть жить в мені,
Нагадувать про дні, про ночі теплі, ясні...

1904

"ПОГАСЛО СОНЦЕ ЛАСКИ І ТЕПЛА..."

Погасло сонце ласки і тепла,
Побили цвіт квіток моїх морози,-
Не до пісень мені: тремтять на віях сльози,
І туга душу обняла.

Погасло сонце — мрія чарівна,
І я блукаю знов без світла...
Душа моя на мить, на мить одну розквітла
І стала знову, як труна.

1906

"НА ГОРИ ВИСОКІ, НА СРІБЛО СНІГІВ!"

На гори високі, на срібло снігів!
На саму далеку вершину!
З якої, раніше крилатих орлів,
Вітаючи, ранок я стріну...

За хмари! Де сонце блискуче жиє,
Не томлячись, сяєво лити...
Де світу набрав би я в серце своє
І сам уже зміг би світити.

1906

ІМПРОВІЗАЦІЯ

Я не буду самотнім ніколи стоять,
Як не був я самотнім і з вами...
Єсть у мене і друг мій, і брат,
Що братався зо мною літами,-
Смутком брата-товариша звать...

З ним піду я по білому світу блукать,
Взявши ліру журливу з собою,
Буду сльози свої розливать,
Буду в тиші пісні з них складать
І дивитися в небо з журбою...

1906

З ПІСЕНЬ НЕВОЛІ

Коли б був я сокіл вільний,
Я б летів на зустріч сонцю
І кричав би попід небом
Всім живим мерцям про його.

Коли б був я дубом пишним,
Простягав би я галуззя
До проміння золотого
І тягнувся б вгору, вгору.

Коли б був я вітром буйним,
Я б розгонив чорні хмари,
Щоб від хмар не слались тіні,
Щоб сміялось завжди сонце.

Коли б був я Богом дужим,
Я б приніс на землю сонце,
Щоб земля не розлучалась
І не плакала по йому.

Та, на жаль свій, я — людина
І повинен я мовчати,
Не нагадувать про сонце
І спинять свій льот до його.

Чом же я не сокіл вільний,
Чом же я не дуб зелений,
Чом же я не вітер буйний,
Чом же я не Бог великий?!

1904

"ДЛЯ ВСІХ ТИ МЕРТВА І СМІШНА..."

Для всіх ти мертва і смішна,
Для всіх ти бідна і нещасна,
Моя Україно прекрасна,
Пісень і волі сторона.

Поглянь: народ твій — раб з рабів,
Чужими й рідними забутий,
Гниє віки в недолі лютій
І віру в долю загубив.

О дух України! Орел!
Дух вільний, смілий і високий,
Злети, стурбуй цей мертвий спокій
І влий життя з своїх джерел.

Мовчиш? Заснув? Ганебно спи...
Ні, певно, ти поліг в курганах,
Бо ти не зміг би буть в кайданах,
Як ці невольники-раби...

Ти, дужий в вільності своїй,
Розніс би хмари і тумани,
Розбив би всіх неволь кайдани,
Розбив би, чуєш, краю мій?..

1906

"МІЦНО І СОЛОДКО, КРОВ’Ю УПИВШИСЬ..."

Міцно і солодко, кров’ю упившись,
Сплять вороги уночі...
Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в проваллях мечі.

Стогнуть брати наші в тюрмах проклятих,
Грати залізні рвучи...
Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в проваллях мечі.

Мати без сина і жінка без мужа
Плачуть, життя кленучи...
Тихо з повіток плуги витягайте,
Куйте в проваллях мечі.

Мають знамена, і б’ється юнацтво,
Крові потоки ллючи...
Сміло з повіток плуги викидайте,
Куйте вселюдно мечі!

1906

"ЯК ЗГРАЯ РАДІСНА ПТАШОК..."

Як зграя радісна пташок,
Легкі і сніжно-білі,
Пісні мої під небом десь
Літали і дзвеніли.

І з неба кликали вони
До братства, до любові...
Та час, проносячись, бризнув
На їхні крила крові.

1906

"ТИ ЗНОВУ У МЕНЕ ОКРИЛЮЄШ МРІЇ..."

Ти знову у мене окрилюєш мрії,
Ти знову життя убираєш в квітки,-
І сльози у мене нависли на вії,
І з темних могил повставали думки.

І знову лечу я до світлого краю,
Борюся за волю, людину люблю,
В піснях своїх горе людське виливаю,
Пісням своїм душу усю віддаю.

І знову я вірю, що зникнуть тумани,
Розступиться темная ніч на землі,
І сонце ласкаве на обрії встане,
І усміхом сльози осушить її.

1904

"ПОТІК СТОЛІТТЯ ЗНОСИВ ГНІТ..."

Потік століття зносив гніт,
Терпів ярмо й сваволю...
І гнівно враз розбив граніт,
І — гей, на бій за волю!

Летить, кричить, шумить орел,
Розбитих хвиль не ліче:
Їх безліч вилете з джерел,
Коли він їх покличе.

Народ століття зносив гніт,
Терпів ярмо й сваволю...
І грізно враз розбив граніт,
І — гей, на бій за волю!

Летить, кричить, шумить орел,
Розбитих хвиль не ліче:
Їх безліч вилете з джерел,
Коли він їх покличе.

1906

"СОНЦЕ НА ОБРІЇ, РАНОК ВСТАЄ..."

Сонце на обрії, ранок встає,-
Браття, вставайте,
Сонце стрівайте:
Ранок встає.

Сестри, збирайте і зносьте квітки:
Будем співати,
Сонце квітчати,-
Зносьте квітки.

Браття, бандури і кобзи беріть:
Будемо грати,
Ранок вітати,-
Кобзи беріть.

Сонце на обрії, ранок встає,-
Грайте ж, співайте,
Сонце стрівайте...
Ранок встає.

1906

"ВОНИ — ОБІДРАНІ, РОЗБУТІ..."

Вони — обідрані, розбуті,
Сліпі, голодні і німі,
В кайдани, в сталь міцну закуті,
В кривавих ранах і ярмі,-
Сьогодні більше не раби:
Лунають гасла боротьби!

Ще вчора йшли вони за грати,
Терпіли мовчки глум катів,
Ще вчора їх могли топтати
І сікти дротом батогів —
Раби — сьогодні не раби:
Шумлять знамена боротьби!!

Вони — гроза, вони — герої:
Їх гнів героями зробив,
І верх за ними буде в бої —
Сам Бог попереду рабів!!
Ти чуєш грім? Гримлять раби:
"За нами поспіх боротьби!!"

1906

ЖАЛІБНА ПІСНЯ

Хай душі, що повні і смутку і сліз,
В погребную пісню зіллються,
Хай прапори наші похилються скрізь
І голови журно нагнуться...

На траурних марах в хмелю забуття
Лежать невмирущі герої,
Не світять ті зорі, що гріли життя,
Не сяють в нескінченім бої.

Як леви, боролись вони за народ,
За правду народного діла,
Життя їх стрівало тернами негод,
А смерть їх безсмертям зустріла...

. . . . . .

. . . . . .

Як тяжко, як журно без вас дорогі,
Як пусто і сіро усюди...
Тремтіть же, тікайте, кати-вороги,
Бо смуток в нас помсту розбуде.

Клянемся ми всі, що за їх помстимо,
Всі ваші злочинства згадаєм,
Яке надівали на край ви ярмо,
Як тяжко знущались над краєм.

Клянемся ми всі, що народ розкуєм,
Всі здійсним святі заповіти
І волею край свій, як сонцем, заллєм,
Щоб міг він і другим зоріти.

. . . . . .

У землю спускаються труни сумні,
Зливаються звуки з сльозами...
Чи чути вам, браття, пісні жалібні,
Що вчора співали ще з нами?..

. . . . . .

У землю спустилися труни сумні,
Злилися з сльозами пісні жалібні...

1906

ЛЕБЕДИНІЙ ЗГРАЇ

Ви в ірій линете від сірого туману,
Від сірих днів, від суму і нудьги
На срібло чистеє спокійного лиману,
На пишні береги.

Не жаль вам тих, що сміло гинуть по дорозі
Від пург і бур скажених і сліпих:
Вам ірій мріється крізь сльози,
А сонце суше їх.

І скільки вас в борні розбилось об граніти,
І скільки вас сконало серед мук,-
Але і смерть була безсила вас спинити
І вбить ваш вільний дух.

Летіть!.. Коли ж ви будете бенкет справляти,
Згадайте мертвих словом жалібним...
І наперед, ніж келих сповнений підняти,
Ударте в дзвін по ним!

1904

"НЕ СЛІВ МЕНІ, А СТРІЛ КРИЛАТИХ, ВОГНЯНИХ!..."

Не слів мені, а стріл крилатих, вогняних!
Я хочу вам про рідний край казать...
Я хочу ними кидать і влучать
В серця катів і зрадників гидких.

Не слів мені, а іскр блискучих і палких!
Хай кида іскрами вогонь моїх промов,
Ах, мій народ з катами вмісті йшов,
Сам скутий раб — заковував других.

Не слів мені, о ні! Не слів, а ніжних хвиль!
Хай плещуть хвилями пісень моїх слова,
Хай кожна рима рани обмива,
Хай кожний спів уйма народний біль...

1906

"Я БІЛЬШЕ НЕ ПЛАЧУ..."

Я більше не плачу... Я муку свою
В кайдани на вік закую:
Народ мій закутий в кайдани,
Горять його рани...
Душу свою
Я ранам його віддаю...

Я більш не співаю: в борні уночі
Співають залізні мечі...
Вночи блискавками літають,
До бою скликають,-
І меч мій в борні
Нехай заспіває мені.

Доволі мовчати! Глухі і німі
Раби закричали в ярмі,-
Народ закричав мій: "До бою!
За землю, за волю!"
В помсті сліпій
Кричу я: "За волю! на бій!"

1905

"ВСЮ СТУМУ РОЗПАЧУ ДУШІ МОЄЇ..."

Всю стуму розпачу душі моєї
Не розігнать і всесвіту всьому…
Геть кобзу! Струни я порву на неї
І розіб’ю її саму.

1905

"ТИ НА НІЧ НЕ ДИВИСЬ…"

Ти на ніч не дивись…
Яка б ніч взагалі
Не була на землі,-
Прийде ранок колись!

1905

КАП[ІТАНУ] ШМІДТУ

Хай його по-звірськи вбито,
Хай його в пісок зарито,-
Він не вмер…

Кличе він і зве до бою
Битись з царською ордою
І тепер.

Хай його зопхнули в море,-
Море хвилями говоре…
І всяк час

Воно буде в берег бити:
"Діти, здійсніть заповіти,-
Бог за вас!"

1906

"ДОВГО ХМАРАМИ НЕБО ПОКРИТЕ БУЛО..."

Довго хмарами небо покрите було,
Довго землю встеляли тумани,
А сьогодні — дивлюсь — і весна, і тепло,
І блакить, і повітря весняне.

Все радіє, живе і співа навкруги,
Ніби дихають луки і ниви,
І в струмки обертаються білі сніги,
І туркочуть, як голуби сиві.

Я стояв і дивився, і здавалось мені,
Що кричать журавлі десь в блакиті,
Що несуть вони нам і любов, і пісні,
І тепло, і розкоші, і квіти.

Я дивився і радів, що минула зима,
Що весна наближається, літо...
Коли — глядь — уже сонця ясного нема.
Небо ж хмарами сизими вкрито...

1904

"НЕХАЙ ОБДУРЕНИЙ Я СНОМ..."

Нехай обдурений я сном,
Нехай осміяний без жалю,
Нехай замість весни і раю
Ридає вітер за вікном,-

О, хай розвіялися сни,
Хай ті ж і сум, і жаль, і муки,

Але я й досі чую звуки
Моєї дивної весни.

Минув бенкет... але дзвенять
Ще голоси, столи накриті,
Десь гасне сміх і недопиті
Рядами келихи стоять...

1903

"ОСІННЮ ВІЄ... ВЕСЬ СВІТ — МОВ ТЮРМА..."

Осінню віє... весь світ — мов тюрма...
Вколо гойдаються віти з журбою...
Більш ні привіту, ні ласки нема
В світі широкому, засланім млою.

В серці останні дов’яли квітки,
Небо эахмарено, осінню віє,
Пісні якоїсь десь тануть дзвінки,
Хиляться заміри, гаснуть надії...

1905

"НА ВИСОКІЙ СКЕЛІ РАННЬОЮ ДОБОЮ..."

На високій скелі ранньою добою
Кулею підбитий сокіл клекотав,
І могутній клекіт розлітавсь луною
І орлів на волю попід хмари звав.

І орли бурхливо з криками і шалом
Кадались в повітря, прагли боротьби,
А самотній сокіл а тугою і жалем
Умирав в знесиллі ранньої доби.

І тебе під хмари кличу я з кімнати
Бнтись і боротись за красу мети,
І на льот орлячий руку подала ти...
Годі! Я не можу й хати перейти.

1905

"НЕ ДИВИСЯ В ДУШУ: ТРУНИ ТАМ СУМНІ..."

Не дивися в душу: труни там сумні...
В них надії, мрії, заміри мої...
Там, в могилах чорних, радощі кохання,
Всі його утіхи, всі його бажання.

Не дивись на мене поглядом смутним,-
Знаю, ти не любиш, мариш тільки ним...
А коли кохаєш — упади на груди,
І в грудях ні трун тих, ні мерців не буде!

1906

"БОЛИТЬ ДУША МОЯ, БОЛИТЬ..."

Болить душа моя, болить...
Пекучий біль її проймає...
А день за днем пливе, біжить,
А там і смерть страшна чекає...

Я жив... а що кому зробив?
Куди я дів чуття і думи,
Коли й чиє життя зогрів,
Кого на світ я вивів з стуми?..

Бажав я тільки і співав
Про ніч землі, про сяйво неба,
І в люде пісню посилав
За мене здійснити, що треба.

1904

"НАРЦИС, ЗАКОХАНИЙ В ЛІЛЕЮ..."

Нарцис, закоханий в лілею,
Дивився на неї, в’янув, млів
І називав її своєю,
І щастю вірити не смів.

Йому лілея усміхалась,
Вночі і вдень шепталась з ним,
А їй, нарцису мій, здавалось,-
Вона з тюльпаном чарівним.

Вмирав нарцис з журби, з кохання,
Вмирав... і чув самотній він
Чиїсь слова, чиїсь зітхання
І поцілунків срібний дзвін...

1905

"ТИ ЗОВСІМ МЕНЕ НЕ КОХАЛА..."

Ти зовсім мене не кохала,
А я був повинен забуть...
Чого ж ти так тяжко зітхала
В той час, як збирався я в путь?..
Чого твої руки тремтіли,
Чого ти тремтіла уся?!

І роки уже пролетіли,
А й досі не знаю ще я.

1905

"ПОНАД РУЇНАМИ ШУМИТЬ ЖУРЛИВО ГАЙ..."

Понад руїнами шумить журливо гай...
Ой не шуми, мій темний гаю!
Невтішних сліз з очей не викликай,
Ой не розбуркуй суму-жалю...

Ой не шуми журливо, темний гаю мій!
Сховай в собі всю глиб розпачу...
В душі моїй сіріють теж руїни мрій,
А я дивлюся і не плачу.

1905

"ПОГЛЯНЬ У ДУШУ: ТАМ, В ТРУНІ..."

Поглянь у душу: там, в труні,
Лежить любов моя розбита,
Парчею срібною покрита
І вбрана в квіти весняні.

В сумній пітьмі свічки горять...
Співають мрії: "Пам’ять вічно!"
Ридає щастя безутішно,
Надії в траурах стоять...

Надворі вечір настає...
Ридання стали затихати

І тільки десь гудуть лопати,
Та в серце хтось погребно б’є.

1905

"ВГЛЕДІТИ ЩАСТЯ, ЗОМЛІТИ, ОСЛІПНУТИ..."

Вгледіти щастя, зомліти, осліпнути,
Скрикнути тільки: "Мій раю!" — і стратити...
Боже всесилий! чи зміг би ти вигадать
Муку ще більшую, гіршую, тяжчую?!

1905

"НІ, ЗАБУТТЯ НЕ ДАСТЬ МЕНІ Й САМА ПРИРОДА..."

Ні, забуття не дасть мені й сама природа...
Нехай вона і дивна, й молода,
Але її краса і врода
Твою красу і вроду нагада.

До моря б я побіг, де лащуть берег хвилі,
Але мені згадаються в той час
Твої і ласки, й руки білі,
Що на плечах моїх були не раз.

Я втік би в темний гай, щоб слухать, як шепоче
До листу лист і до квіток трава,
Але шептала й ти в зимовій ночі
Мені колись шовковії слова.

Я б думкою спинивсь в другім небеснім світі,
Куди і сяйво зір не доліта,

Але і там же власне сонце світе
І знов воно про тебе нагада.

1905

В САДУ ВОСЕНИ

Тоді, як ще листя зелене було,
Як трави стояли і квіти пахтіли,
Кудись несподівано сонце зайшло
І білі пелюстки снігів полетіли...

І казкою дійсність зробилася вмить...
Скрізь мармор... все вколо мовчить і не дише.
Ні пташка не дзвоне, ні лист не шумить:
Усе заворожено чарами тиші...

На марморі квітнуть бездушні квітки,
Із білого мармору лист виглядає,
Ось кинуті майстром для когось вінки,
Там пригоршня перлів розсипаних сяє.

Здавалось мені, що русалки ось-ось
Вродливі, як янголи, вийдуть рядами
І перли ясні позбирають для кос,
І мовчки себе заквітчають квітками.

Здавалось, що мармор увесь оживе,
День нагло погасне, засвітяться зорі,
І кожная квітка другу обів’є,
І кожний листок до листка заговоре.

І мармор зітхнув, і ожив, і розтав...
І казки не стало... І тільки добою

Лист жовтий поволі на землю спадав
Та ніжні стократки схилялись з журбою.

1905

"ГРОЗА ПРОЙШЛА... ЗІТХНУЛИ ТРАВИ..."

Гроза пройшла... зітхнули трави,
Квітки головки підняли,
І сонце тепле і ласкаве
Спинило погляд на землі.

Здаля розвіялись тумани,
Знов ясно, пахощі, тепло...
Спинилась кров, замовкли рани...
Прибите серце ожило.

Літає радість, щастя світе,
Дзвенять пташки в садах рясних,
Сміються знову трави, квіти...
А сльози ще тремтять на них.

1905

"ЖИТА З ВОЛОШКАМИ, І ЛУКИ, І ГАЇ..."

Жита з волошками, і луки, і гаї,
І всі розкоші весняні,
Всю вроду, всю красу безкраю,
Як втілити її,— не знаю,
В слова, в пісні мої.

Де взяти кольорів стобарвних і живих
Для трав і квітів весняних,

Де взять мелодій, слів і згуків
Для всіх пісень гаїв і луків
І шуму хвиль річних?!

Ах, знаю де! Я в казку дивную свою
Усю фантазію ввіллю,
Зроблю усе живим, чудовним,
Таємності, розкошів повним,-
І в казці дійсність відіб’ю.

1906

"ЧОМУ З ТОБОЮ МИ НЕ ХВИЛІ?.."

Чому з тобою ми не хвилі?
Удвох за руки б ми взялись
І в край щасливий полетіли,
Де ждала нас любов колись.

Чому не птахи ми з тобою?
Ми б не нудились на землі,
А над горою сніговою
З ясними хмарами жили.

Чому ми й досі не здолаєм
Свого минулого забуть?
Ми б в щасті чистім і безкраїм
Могли б, як в морі, утонуть.

1905

"ТАНУТЬ, В’ЯНУТЬ СНІГИ..."

Тануть,
В’януть
Сніги,-
Як крізь хмари летючі
Гляне сонце блискуче,
Усміхнеться в привіті,
Розіллється в блакиті.
Тане сніг,
В’яне сніг,
Гине!

Тане,
В’яне
Мій сум,-
Як в уяві ти встанеш
І в усмішці розтанеш,
І простягнеш через милі
Свої руки сніжно-білі.
Тане сум,
В’яне сум,
Гине!

1906

"ВОНА ІШЛА... АЛЕ ЗДАВАЛОСЯ МЕНІ..."

Вона ішла... але здавалося мені,
Що ніжний пролісок в снігу зоріє,
Встає з-під нього і радіє
Промінню, сонцю і весні.

Вона ішла... мені ж здавалось, що газель,
Поміж кущами кроком полохливим,

Назустріч бистреням бурхливим,
Униз спускається зі скель.

Вона ішла… і їй всміхалися гаї,
Вітри несли їй пахощі майові,
Вклонялись трави їй шовкові
І щебетали солов’ї.

Вона пройшла і зникла десь у сизій млі…
І ніби з нею все пройшло навіки:
Весна, бажання і утіхи,
І вся краса життя й землі.

1905

"СЕРЦЕ МОЄ — КЛІТКА…"

Серце моє — клітка,
А пісні — пташки,
Що об неї б’ються
І на волю рвуться
В небо, в сяйво дня.

Хочеш — нахилися
До грудей моїх,-
Скільки там літає,
Скільки там співає
Голосних пташок.

Серце моє — клітка,
А пісні — пташки,-
Кров’ю їх кормлю я,
Слізьми їх пою я —
Кожну пташку так.

Хочеш слухать пісню?!
Випускаю пташку,
Розчиняю дверця...
Чуєш сльози серця
З кров’ю пополам?!

1905

"МІСЯЦЬ, ЗАКОХАНИЙ В НІЧ ЧАРІВНУ..."

Місяць, закоханий в ніч чарівну,
Сяє, щасливий, і світе;
Сонце цілує рожеву весну,
В травах кохаються квіти.

Місяць не дума про ранок страшний,
Сонця пітьма не лякає,
Квіти не стогнуть у день весняний:
"Осінь нас, бідних, чекає..."

Чом же, скажи мені, нас по весні,
В ранок розкішного квітня,
Мучать-лякають примари страшні,
Осінь і ніч безпросвітня?..

1904

"ЛЮБЛЮ ЇЇ, ЗОВУ СВОЄЮ..."

Люблю її, зову своєю,
Як пташку, жалую її,
В полях, в гаях гуляю з нею,
Співаю їй пісні свої.

Вона ж, замислена, крізь сльози
Все журно дивиться кудись,
Немов шукає по дорозі
Того, що стратила колись.

1906

"ТОГО, ЩО ЛЮБЕ ВІН, ТИ РАДА..."

Того, що любе він, ти рада,
Та й я не плачу, рад і я,
Бо що мені лукава зрада,
Коли вві сні ти вся моя.

Захочу,— й ти ідеш зо мною,
Плетеш вінки мені в степах
І кажеш з ніжною журбою,
Що я тебе люблю не так.

Захочу,— й ти зо мною вмісті
Летиш на крилах мрій моїх
Кудись в краї, ясні і чисті,
В краї ясних і чистих втіх.

Захочу,— й плачеш ти зо мною,
Мою розважуєш журбу,
Захочу,— й ти летиш до бою
І других звеш на боротьбу.

Вві сні мого бажання влада,
Сміюсь, шалію, радий я,
Бо що твоя лукава зрада,
Коли вві сні ти вся моя.

1905

"ТВОЇ ОЧІ — ТИХИЙ ВЕЧІР..."

Твої очі — тихий вечір,
Що спускається безгучно,
Несучи на землю спокій
На своїх сріблястих крилах.

Твої очі — сизі хмари,
Крізь які у день похмурий
Пробивається проміння
Твого серця золотого.

Твої очі — срібна річка
З таємничим царством казок...
Їх розказують нечутно
Золотим рибкам русалки.

Твої очі — ніжні квіти,
На яких спинились сльози
Після мук за світ безщасний,
Як росинки після ночі.

Твої очі — тиха радість,
Що у душі людські ллється
І несе в яснім спокою
В їхні ночі усміх неба.

1905

"ТИ В ЛІЖКУ ЩЕ. НА КРИЛАХ ЗОЛОТИХ..."

Ти в ліжку ще. На крилах золотих
Тебе ще сон ясний колише
І носе десь в просторах світових,
В країнах див, утіх і тиші.

Ти в ліжку ще... На личку, на чолі
Який щасливий усміх в тебе!
Не прокидайсь: ті ж муки на землі!..
Побудь ще мент один на небі.

Ти в ліжку ще... О мила, не вставай,
Нечутно я пройду до хати
І розчиню вікно твоє потай,
Щоб ти могла весну вдихати.

Щоб спала ти і чула солов’я,
Щоб чула пісню ти і знала,
Як стогне в ній сумна любов моя,
Яка в тобі відгуку не зазнала.

"ВІН ЖИВ ОДИН В СВОЇЙ ПУСТЕЛІ..."

Він жив один в своїй пустелі,
В краю думок і мрій своїх,
На мить одну злітав на скелі
І знов для неба кидав їх.

"Самотній він,— юрба казала,-
Як жаль його..." — і далі йшла,
І в повній щирості бажала
Зробить посмітюху з орла.

1906

"РАЗ ВИСОКО НАД ГОРАМИ..."

Раз високо над горами,
Уранці по весні,
Дві хмароньки пливли кудись,
Як янголи ясні.

Удосвіта дві хмароньки
Зустрілися вгорі
І мовчки зупинилися,
Як божих дві зорі.

Дві хмароньки зустрілися
Удосвіта колись,
Зустрілися, спинилися,
За рученьки взялись.

Хотілось їм зостатися,
Удвох прожити вік,
А вітер злий сміявся вже
Десь збоку біля їх.

І стали тихо плакати
Дві хмароньки ясні,
І сльози їхні падали,
Сріблясті і рясні.

А трави в свої рученьки
Ловили радо їх
І грали, ніби в крем’яхи,
Сльозами хмарок тих.

1905

"ЗРАДИЛА ТА, ЩО ЛЮБИЛА..."

Зрадила та, що любила...
Зрадила мила мені,-
Пусто у серці без неї,
Сумно, як в темній труні.

Падає листя з берези,
Капають роси з гілля...
Сам би я плакав, та сльози
Всі уже виплакав я.

Падає листя з берези...
Все навкруги умира,
Ніби і в серці у мене
Вогник життя догора.

Впасти б на землю і спати
Сотні і тисячі зим...
Думать про милу зрадливу,
Марить минулим усім.

1906

"ПОЛИЛАСЬ ПО СРІБНІЙ НОЧІ..."

Полилась по срібній ночі
Срібна пісня солов’я...
Защеміла, заболіла
Вся душа моя.

Ой нащо ти, пісне, ллєшся
В звуках чарівних,

Нащо мрії викликаєш
Із могил сумних?..

Як квітки, вони пов’януть...
Швидко рік мине,
Як моя невірна мила
Кинула мене.

Пісня ж ллється і чарує,
Дзвоне: "В щастя вір,
Бо розлито щастя море —
Од землі до гір...

Кинь по милій сумувати,
Плакати в журбі:
Прийде та, що вік вже буде
Вірною тобі..."

1904

"ПОРВАЛИСЯ СТРУНИ НА АРФІ..."

Порвалися струни на арфі...
І арфа сумує німа,
В других виклика вона сльози
І плаче сама.

Сміюсь я, жартую, співаю,
Не скаржусь на долю зовсім
І б’ю по розірваних струнах
На серці моїм.

1906

В КРИМУ

З кримських образів

"НА СІРІЙ СКЕЛІ МАК ЦВІТЕ..."

На сірій скелі мак цвіте,
І вітер злий його гойдає,
І пил на цвіт його мете,
І лист без жалю обриває.

Бліда, і ніжна, і сумна,
Серед людей ти, як в пустелі,
І ти на цілий світ одна,
І ти, як мак, на сірій скелі.

1906

"В ОБІЙМАХ ХМАР МОВЧАЛИ СКЕЛІ..."

В обіймах хмар мовчали скелі...
І хмари так казали їм:
"О любі сестри, полетім
В краї щасливі і веселі..."
В обіймах хмар мовчали скелі...

І хмари тихо полетіли...
І сльози сріблились на них...
І, ніби сльози, з скель німих
Каміння, котячись, сіріли...
І хмари тихо полетіли...

1906

"ЛІТНІЙ ВЕЧІР... ГОРИ В МЛІ..."

Літній вечір... Гори в млі,
В золоті вершини...
А під ними ллється десь
Пісня України.

Гасне вечір... Сон обняв
Гори і долини...
А між горами літа
Пісня України.

Ніч давно... Заснуло все...
Тільки море плине,
Та щебече понад ним
Пісня України.

1906

"В СРІБЛЯСТІМ МОРІ САД ВТОНУВ..."

В сріблястім морі сад втонув,-
Скрізь сяєво зелене,
Навколо трави і квітки,
І мила біля мене.

В сріблястім морі мліє сад,
Захоплений красою,
Круг мене квіти,— і в мені,
І ти моя, зо мною.

1906

"ВІЧНЕ МОРЕ ВІЧНО ЛЛЄТЬСЯ..."

Вічне море вічно ллється,
Не спиняється й на мить:
То об скелі сірі б’ється,
То пісні свої шумить...

Чом же я не вільне море,
Чом мовчу я цілі дні?!
Чом так тяжко люте горе
Груди стискує мені?..

1906

"Я НА КАМЕНІ НАД МОРЕМ..."

Я на камені над морем,
Легко, весело мені...
Я співаю пісню морю,
І воно мені співа...

Вечоріє... В хмарах гори,
Обнімає землю сон,
А мій дужий спів лунає
І гуде над шумом хвиль.

Проспівав я пісню морю,
Ліг на камінь і лежу...
Ніби пісня, ллється море,
Ніби рими, хвилі б’ють.

1906

"ВИЙДИ, О ВИЙДИ! Я ЖДУ ТЕБЕ, ЖДУ!.."

Вийди, о вийди! Я жду тебе, жду!
Тихо, і ясно, і пусто в саду.
Сплять кипариси, дрімають гранати,
Ніч розкидає сріблястії шати...

Кедр до мімози схилився і спить,
Ніжно мімоза щось кедру шумить.
Море купається в місячнім світлі,
Дихають важко троянди розквітлі.

Вийди, о вийди! Я жду тебе, жду!
Тихо, і ясно, і пусто в саду...
Сплять кипариси, дрімають гранати,
Ніч над землею розкинула шати.

1906

"КОЛИ НА КРИЛАХ ХМАРИ ЗЛОТНІ..."

Коли на крилах хмари злотні
На землю вечір принесуть,
Вони летять на верхогір’я
І там солодкий спокій п’ють.

Вони летять на верхогір’я
Прощатись з сонцем золотим,
Йому добраніч посилати,
Мінятись усміхами з ним.

Вони летять на верхогір’я,
Щоб сонце вдосвіта зустріть,
Щоб знов покинуть вранці землю
І знов по вечір полетіть.

1906

"ОСРІБЛЕНІ МІСЯЦЕМ ГОРИ БЛИЩАТЬ..."

Осріблені місяцем гори блищать,
Їм кедри і сосни казки шелестять,
І дивні пісні їм співають вітри,
Що нишком підслухали в моря з гори.

Осяяні місяцем, гори блищать,
Осріблені місяцем, сосни шумлять,
А море і сердиться, й лає вітри,
Що нишком його підслухають з гори.

1906

"БІГ Я ДАЛЕКО ВІД СМУТКУ І ГОРЯ..."

Біг я далеко від смутку і горя,
Біг і прибіг я до вільного моря.
"Море! О море, море розкішне,
Втіш моє серце, серце невтішне!"
...Згуків утіхи шукаючи в шумі,
Камінь обняв я і слухав в задумі...
Море про власне могутньо співало,
Море нічого мені не сказало.

"Кедри, чинари, гранати, мімози,
Втіште мене ви і висушіть сльози,
Ніж в моїм серці, в крові мої груди...
Гляньте, як зранили їх мені люде..."
Дерево міцно обняв я в задумі,
Згуків утіхи шукаючи в шумі...

Тихо про власне шуміли гранати,
Кров мого серця не вміли уйняти...

Я серед степу: вертаюсь додому...
Краю немає степу голубому...
Краю і смутку моєму немає,
Пале він душу мою, розриває...
Чув я,— іде боротьба в моїм краю...
Втіху собі я в борні відшукаю,
Славою я свої рани загою...
Дайте, борці, мені кращую зброю!

1906

"В ДОЛИНАХ ДЕСЬ ХАТКИ БІЛІЮТЬ..."

В долинах десь хатки біліють,
Привітно світяться вогні,
А тут, на горах, в вишині,
Провалля з скелями чорніють.

В долинах — тиша, сонний спокій,
А тут шумлять, гудуть вітри,
Мов хочуть скинути з гори
Мене в провалля, в яр глибокий.

Долини сплять... собі б заснути,
А я все вище, далі йду...
Стомивсь вкінець... ось-ось впаду,-
І ноги в мене ніби скуті...

Долини сонце вже стрівають...
Мені б його стрівать, вітать...

А я упав і хочу спать,
І очі вії закривають.

1906

"ЗАТРЕМТІЛИ СТРУНИ У ДУШІ МОЇЙ..."

Затремтіли струни у душі моїй...
Ніжна, ніжна пісня задзвеніла в ній...
Що ж до їх торкнулось? Чи проміння дня,
Чи журба, і радість, і любов моя?!

Задзвеніли струни ще ніжніш-ніжніш...
Мабуть, ти до мене думкою летиш,
Мабуть, ти це в’єшся у душі моїй
І крилом черкаєш срібні струни в ній.

1906

"ПРИЙДИ, ПРИЙДИ... НУДЬГУЮ ПО ТОБІ..."

Прийди, прийди... Нудьгую по тобі,
Нема кінця моїй журбі...
І так журба моя невтішна,
А ніч така ясна і ніжна,
Як ти.

Як ти?
О ні, бо ти ніжніша без кінця,
Ніж вся ласкава ніч оця,
І ніч ясна мене не втіше,
І ти її в сто крат миліше —
То ж ти!

1906

"РАЙДУГА З НЕБА ЗЛЕТІЛА..."

Райдуга з неба злетіла,
Райдуга впала на землю,
Барвами вкрила долину,
Плава і в’ється над нею,
Ніжно її обіймає,
Ясно всміхається сонцю,
Крила йому простягає...
Райдуга з неба упала,
Райдуга впала на землю...

Щастя, о райдужне щастя!
Ти ще не падало з неба,
Ти тільки в снах прилітало,
Щоб осліпили істоту,
Щоб осліпити і зникнуть...
Щастя, чи й ти коли-небудь
Спустишся з неба на землю,
Крилами, бідну, обіймеш,
Руки простягнеш людині?!

1906

КАЗКА НОЧІ

Ти заснула, мила? Встань!
Ніч навколо — срібне море!
Мила, вийди, виплинь в море...
Ти заснула, мила? Встань!

Вдень ходив я по землі,
А ходжу по дну морському...
Що це?! Сон?! По дну морському!
Вдень ходив я по землі.

Що за диво?! Десь на дні...
Як то може? В’ється річка!..
Під водою в’ється річка!..
Що за диво десь на дні.

Білі яблуні цвітуть...
Їхня пахощ — хвилі моря...
Десь на дні ясного моря
Білі яблуні цвітуть!

Будь русалкою в цю ніч!
Сядь, схились і слухай пісню.
Я зложу шалену пісню...
Будь русалкою в сю ніч!

Чуєш — кличуть солов’ї
З хати — в казку, з ліжка — в море...
Мила, вийди, виплинь в море,-
Чуєш? Кличуть солов’ї!

1906

"ХОДІМ ВІДСІЛЬ, ДЕ РАДОЩІВ НЕМАЄ..."

Ходім відсіль, де радощів немає,
Де все конає в щемках зла...
Ходім туди, де хвилями гуляє
Зелено-срібна ковила.

Ходім туди, де явори високі
Над воду гнуться з берегів,
Де комишам сичать осоки
Серед заквітчаних лугів.

Ходім туди, де пишний дуб з вербою
Не розлучаються й на мить...
Де ясен з ніжною журбою
Струнκій березі щось шумить.

Ходім туди, де роси, як перлинки,
Для хмар легких збира туман,
Де в’ються й стеляться барвінки
І обгортають рути стан.

Ходім туди, де співи соловйові
Літають в сяєві ночей,
Де в’януть трави смарагдові,
З квіток не зводячи очей.

Ходім туди, де ніч ясна і ніжна
Назустріч вечору іде,
Де вся земля, як рай, розкішна
Пахтить, кохає і цвіте.

Ходім відсіль, біжім з цієї пустелі,
Тут тільки камені одні,
А там луги, поля веселі,
Ясні озера і гаї!

1905

"ГЛЯНЬ МІЙ МИЛИЙ, СКІЛЬКИ ВРОДИ..."

Глянь мій милий, скільки вроди,
Скільки сонця навкруги!
Глянь, як сяють срібні води,
Як хвилюються луги!..
"Я сліпий... тебе ось... бачу..."

Ось послухай: десь за гаєм
Соловей заплакав враз...
Побіжім, його спитаєм,
Чи любив він більше нас?!
"Я глухий... тебе ось... чую..."

1905

"ХАЙ ЩЕБЕЧУТЬ ПОЦІЛУНКИ..."

Хай щебечуть поцілунки,
Як пташки в весняний час...
Не лякайсь, моя кохана,-
Не почують нас.

Не дізнатись їм ніколи,
Чом зимою пишно так
Розцвітає мак рожевий
В тебе на щоках.

Хай дивуються і кажуть:
"Мов... дзвінки гудуть в степах...
Мабуть, хтось з дороги збився
І блука в снігах".

1905

"СРІБНІ АКОРДИ, ЩО З СЕРЦЯ ЗНЯЛИСЬ..."

Срібні акорди, що з серця знялись,
Як я в поспів’я їх втілю?!
Райдужні мрії, що з ними злились,
Як їх зловити зумію?!.

Ніжнії квіти, що в серці пахтять,-
Як їх відтіль позриваю?
Жемчуги сліз, що на квітах тремтять,
Як їх тобі позбираю?!

Втілить чуття мої в згуки, в слова
Світ увесь навіть не в волі...
Як же душа моя їх проспіва,
Частка душі світової?!

1906

"ЦІЛИЙ ДЕНЬ ТИ НУДИЛАСЬ В КІМНАТІ СВОЇЙ..."

Цілий день ти нудилась в кімнаті своїй...
Цілий день і країна нудилась:
З чорних хмар розливалися струмні по ній,
З чорних вій моїх сльози котились.

А ти вийшла,— і сталося чудо якесь:
Вся земля затремтіла, засяла,
Солов’ї засміялись-заплакали десь,
І душа моя арфою стала.

1904

НА КОНЦЕРТІ

Нудьга, журба і сум в роялі,
Ридають згуки жалібні,
Немов шукають когось в залі,
Немов кричать: "Нема її!"

...Ось чайка вибухла стрілою
І стала витись в вишині,
І стала плакать над водою:
"Киги! киги! нема її..."

. . . . . .

Два фавни вибігли з узлісся...
Один другому щось сказав,
І знову з сміхом подалися,
І сміх їх лісом залунав.

. . . . . .
. . . . . .

Щось плаче ніби... чуєш?.. хто се?
То, певно, жінка... так і є!
Щось сталось з нею? як голосе,
Як, бідна, в груди себе б’є...

. . . . . .
. . . . . .

Схопився вихор по дорозі
І полохливо втік у яр,
Заколихались трави, лози,
І нагло вдарив грім із хмар.

. . . . . .

. . . . . .

Гроза пройшла, і сліз безкрає
На листях, травах, на квітках,
Ласкаво, ясно сонце сяє
І відбивається в сльозах.

1905

"СТАЛО ЗНОВ ТЕМНІШЕ... ХМАРИ ПОЗВИСАЛИ..."

Стало знов темніше... хмари позвисали,
Вилетіли сови, вибігли шакали,
І ревуть, і виють, і шукають тіла...
Полилися сльози, кров зачервоніла...

. . . . . .

В хмарах світлі зорі, в тюрмах вільні духом...
Ой нависла стума над народним рухом.
Вибігли шакали, вилетіли сови...
Скрізь гарячі трупи, скрізь потоки крові...

. . . . . .

І, здається, ночі і кінця не буде...
Але стійте міцно і боріться, люде...
Розганяйте стуму, сміло рвіть кайдани,
Бо рожевий ранок незабаром встане,
Засміється сонце в небі золотому,
І його проміння не спинить нікому!

1906

ТРИ МЕНТИ

Тихше, тихше: ходять звірі,
П’ють народну кров вампіри...
Нахиляйтесь,
Пригинайтесь:
Може, мимо пройдуть звірі...
Тихше, тихше —
Хто це дише?..
Тихше... тихше...

Тихше, тихше: сплять вампіри,
Упилися кров’ю звірі...
Нахиляйтесь,
Підкрадайтесь,
Як убиті сплять вампіри...
Тихше, тихше —
Хто це дише?..
Тихше... тихше...

Гей, до зброї! Бийте в дзвони!
Будьте смілі, як дракони!
Всіх гукайте,
Всіх скликайте —
Хай гудуть, як громи, дзвони...
Хто там ззаду? —
Кулю гаду!
Хто там ззаду?..

1906

"МИ НЕ КИНЕМО ЗБРОЇ СВОЄЇ..."

Ми не кинемо зброї своєї:
Наше військо сміється б’ючись,
Наше військо в боях бенкетує,
Наше військо вмира сміючись.

Ми не зложим червоного стяга...
Кров червона із нас пролилась...
Власну кров ми ворожою змиєм...
Гострі коси залізні у нас!

Ми не підем з кривавого бою!
Наші друзі по тюрмах гниють,
Наші друзі в Сибіру конають,-
Ми назад їм проложимо путь.

Ми не кинем боротись за волю:
Наші браття упали в борні,
Їхня кров ще гаряча на ранах,
Їхні рани горять ще в огні.

Ми не зложимо зброї своєї...
Дужі в нас і бажання, і гнів,
Ми здобудемо землю і волю
І загоїмо рани віків.

Ми не підем з кривавого бою:
Наше військо сміється б’ючись,
Наше військо в боях бенкетує
І в боях умира сміючись!..

1906

"З ВІЙСЬКОМ ЗА ВОЛЮ БОРОЛИСЯ МИ..."

З військом за волю боролися ми:
Гинули сили народні,
В світі без волі жили, як в тюрмі,
Пухли і мерли голодні.

Рівність, братерство і воля усім —
Наші були ідеали —
Теплою кров’ю на стягу своїм
Ми їх в борні написали.

Бігли під прапор наш бідні раби,
Руки до нас простягали,
Наші дзвеніли мечі в боротьбі,
Їхні кайдани бряжчали...

Ворог... подужав нас... в полоні ми...
...Нищуться сили народні,
В світі без волі живуть, як в тюрмі,
Пухнуть і гинуть голодні...

1906

НАД ТРУПАМИ

Ви мужа убили... лежить він в крові...
Я тайни не знаю, за що ви убили...
За що в його чорний гвіздок в голові...
...Він лікар був добрий... його ви любили...
Я тайни не знаю, за що ви убили...
Хаїме! ти, може... що зле їм зробив?..
Скажи мені, любий, за що тебе вбили?
Ввесь вік ти боровся за волю рабів,
За їх не боявся ні мук, ні могили...
Хаїме! мій милий!! за що тебе вбили?..

...Мовчить... і обличчя у його
За гріх не говоре нічого...

Ви сина убили... лежить він в крові...
Я тайни не знаю, за що ви убили...
За що в його чорний гвіздок в голові...
Він втішний був хлопчик... його ви любили...
Я тайни не знаю, за що ви убили...
Нухіме! ти, може, що зле їм зробив?..
Скажи мені, милий, ти ж маму кохаєш...
Ти ж так її дуже і завжди любив...
Скажи мені, пташко!.. Ах, слів ти не знаєш,
Ах, ти тільки "мама" одно вимовляєш...
...Хто ж скаже мені, немовлятко?..
Холодний, як крига, твій батько...

1906

"АХ, МИНАЛИ Б БЕНКЕТИ КРИВАВІ..."

Ах, минали б бенкети криваві...
Брязкіт зброї скоріш би утих...
Досить бою, і крові, і слави,
І довчасиих могил дорогих.

Дужі! волю прекрасну віддайте...
Ситі! землю Господню верніть...
Хижі! чулими, добрими станьте
І в покуті гріхи замоліть...

1906

В ГОДИНИ РОЗПАЧУ

Візьміть мене, хмари, на крила свої:
Ті ж тюрми, і ярма, і гніт на землі...
В сльозах мої сестри, і браття в кайданах,-
Півкраю в курганах.

Ми бились шалено, як гірські орли,
Але вороги нас в полон узяли,
І кинули бранців за мури, за грати
Кати і пілати.

І знову народ наш у владі катів,
І знову народ наш в сітках павуків,
Що кров його теплу віки випивають,
Тіла розпинають.

Візьміть мене, хмари, в безкраю блакить —
Я з скаргами хочу до Бога летіть...
Коли ж Він не вислуха скарги народні,
Я кинусь в безодні...

1906

"ХА-ХА! ХА-ХА! КРАСА ЯКА!.."

Ха-ха! ха-ха! краса яка!
Усюди трупи... ха-ха-ха!
І хтось дурний розсипав скрізь
Рубіни крові, перли сліз.

Ха-ха! ха-ха! дивись: кати
Несуть драбини і хрести...
Ха-ха! ха-ха! голгофи скрізь,
Рубіни крові, перли сліз.

Ха-ха! ха-ха! коли б мій брат,-
Пішли б рубіни ми збирать,
Та брата в мене відняли
І на Голгофі розп’яли.

Ха-ха! ха-ха! заплакав хтось...
Ти хто такий? ах, сам Христос!
Дивись... ха-ха... висить мара,
І кров тече з його ребра.

Ха-ха! ха-ха! не плач, мовчи...
Сміються сови і сичі,
Вовки, чорти плигають скрізь
В рубінах крові, в перлах сліз.

Не плач! ха-ха... добру не вчи:
Кругом гієни і сичі...
Нащо їм твій прекрасний рай?
Їм трупів дай, їм крові дай...

Ха-ха! ха-ха! ти зрозумів
Бажання сов, гієн, сичів...
Ха-ха! ха-ха! смієшся ти?
Сміються трупи і хрести...

Ха-ха! ха-ха! у тебе ніж?!
Христос, Христос, себе не ріж...
Зарізав?! Кров ясна яка...
Ха-ха! ха-ха! ха-ха, ха-ха!

1906

"В ПРОВАЛЛЯ РОЗПАЧУ, ДЕ ПЛИВ Я БЕЗ ВЕСЛА..."

В провалля розпачу, де плив я без весла,
Знов ти прийшла, що вже не раз мене дурила,
І знов взяла мене на крила,
І в синє небо понесла...

Повірив я і знов понісся в царство див,
Хоч падав я не раз з блакитної пустелі,
І груди розбивав об скелі,
І роки з ранами ходив...

Надіє, зраднице! Окрасо днів моїх,
Ти чуєш в поклику моїм палке благання?!
Не одури мене востаннє,
Не дай мене другим на сміх!

А схочеш знов мене віддать на глум людський,
То підніми мене в краї ясні й таємні,
І звідти кинь в безодні темні,
І об граніти їх розбий.

ПРИМІТКИ

Уперше збірка вийшла в Санкт-Петербурзі в друкарні "Работник" на початку 1907 р. Як писав Олександр Олесь в "Автобіографіїї", 300 крб. на друкування книжки йому позичив український письменник і громадський діяч П. Я. Стебницький. Із спогадів українського письменника й культурного діяча Олександра Лотоцького довідуємось про обставини, що сприяли виходу першої збірки. Для видавців "відкрила" Олеся відомий український історик Олександра Єфименко, яка одного разу запросила О. Лотоцького та П. Стебницького послухати вірші не відомого ще поета. За спогадами О. Лотоцького, "тим поетом був Олесь, тоді ще зовсім не знаний. Почав він читати і протягом цілого вечора, майже без перерви, прочитав нам увесь перший том своїх поезій "З журбою радість обнялась". З перших рядків відчулося, що се — поет

милістю Божою. Трудно переказати те, що ми переживали, слухаючи тих поетичних перлів після довгої посухи на ниві української поезії. Кожний новий вірш давав такі сильні й несподівані переживання, що дійсність здавалася сном, од якого було б боляче прокидатися. Господиня наша променіла від радості, бачивши, що ми поділяємо ті враження, які переживала вона сама. І то була така чиста й глибока радість з приводу того, що об’явився новий, справжній, долею благословенний український поет! Вечір той не пройшов без наслідків і для сього останнього. П. Я. Стебницький видав перший том поезії О. Олеся і те видання подарував авторові. О. Я. Єфименкова перша оцінила нашого талановитого поета, та внаслідок її заходів і громадянство українське читало Олеся раніше, ніж би се могло бути, коли б вона не виявила такого гарячого співчуття молодому талантові". (О. Лотоцький. Сторінки мннулого.— Варшава, 1933.— Т. 2.— С. 459).

До книжки ввійшли вірші, написані в 1903-1906 рр. Більшість поезій має чорнові й чистові автографи. У фондах зберігся й набірннй примірник збірки (ЦНБ, рукописний відділ, ф. XV, № 6, 7, 9 та ін.).

На титульному аркуші зошита (ф. XV, № 6) зазначено, що це "Альбом І "Згуки і акорди" з присвятою: "Пам’яті своєї тітки Наталі". Тут же, на першій сторінці, розкривається композиція цієї книги. Вона мала складатися з 10 поезій в прозі, 10 оповідань (малюнків) і 100 поезій. Більшість ліричних віршів у чорновому рукописному зошиті присвячено майбутній дружині Вірі Антонівні Свадковській та її сестрі Ользі Антонівні, які допомагали Олесеві передрукувати в Криму текст збірки й були натхненницями появи окремих віршів. Біля поезії "Лебединій зграї" (1904) в рукописі зазначено: "Присвячую всім борцям за волю і долю" (ф. XV, № 7, с. 21).

За життя автора збірка "З журбою радість обнялась" двічі перевидавалась (К., вид-во "Час", 1917; Відень, вид-во "Дніпросоюз", 1919)

Подається за виданням: О. Олесь. З журбою радість обнялась.— Кн. І.— Вид. 3.— Відень, вид-во "Дніпросоюз", [1919] Вірші "Втіха", "Підтримуй дух, розбуркуй думу...", "Всю стуму розпачу, душі моєї...", "Ти на ніч не дивись...", "Того, що любе він, ти рада...", "В долинах десь хатки біліють...", "Райдуга з неба злетіла..." подаються за першим виданням:

О. Олесь. З журбою радість обнялась.— С.-Петербург, тип. "Работник", 1907.
Порівняно з першим виданням, наступні два зазнали редагування, заміни окремих слів і рядків, опускались окремі строфи. У другому й третьому виданнях у вірші "Пташко! Будь рада теплу і весні!" пропущено третю і шосту строфи:

Люба нам буде, і думи тяжкі
Згинуть десь там, у блакиті.
Вір мені, дівче, і кривди людські
Згинуть в безоднях в ті миті.

Вір мені, сестро,— в натурі одній
Певне є джерело втіхи,
В вічній, нетлінній, повік молодій —
Щастя, і спокій, і ліки.

У першому виданні перший рядок цього вірша починався словами: "Дівче! Будь рада теплу і весні".
Вірш "Люблю її, зову своєю..." у першому виданні починався зі слів: "Пещу її, зову своєю...", а початкові рядки першої і третьої строф вірша "Вийди, о, вийди! Я жду тебе, жду!" з’явилися в третьому виданні замість "Ластівко, вийди! Я жду тебе, жду!".
Назву вірша із першого видання "Погребна пісня" у двох наступних замінено на "Жалібна пісня".
Лише у третьому виданні вірш "Хай його по-звірськи вбито..." надрукований під конкретизованою назвою "Кап[ітану] Шмідту", а в другому виданні замість "З ханською ордою" виправлено на "З царською ордою".
Окремі вірші зазнали змін, скорочень, і не завжди обгрунтовано. Микола Зеров у рецензії на друге видання збірки зазначав, що деякі виправлення слів і рядків зроблені гірше, перші редакції були влучнішими. Це, на його думку, стосується і рядка вірша "З журбою радість обнялась...": "Із дивним ранком ніч злилась" замість більш музикального у першому виданні: "І бляск, і стума в той же час". На

думку рецензента, поправки найбільше пошкодили віршеві "Нехай обдурений я сном...", де викинуто другу строфу із перехідним анафоричним словом "нехай", що порушило гармонійність вірша:

Нехай — але в душі моїй
Яка цвіла весна рожева!
Пахтіли, дихали дерева,
Літав пташечих звуків рій.

Чимало відмінностей мали окремі твори в рукописних автографах. Є навіть різні варіанти одних і тих же віршів.
Поезія "Чари ночі" досить розтягнута. Є варіанти цього вірша. Подаємо деякі з них за рукописом (ф. XV, № 427):

Мине весна — тоді ридай:
Усе життя для того,
А поки вільну волю дай
Для серця молодого.

Нехай цвіте, нехай живе
На струнах гра, співає,
Весиа його до себе зве,
Весна бенкет справляє.

Хмільне отруєне вино
З тобою чудо зробе,
Навік зостанеться воно
Й життя твоє оздобе.

Сміються, плачуть солов’ї
І б’ють піснями в груди:
"Цілуй, цілуй, цілуй її,
Знов молодість не буде".

…Чаруєш? Чари весняні
Шепочуть трави, листя.
Господар! Двері відчини,
Прийми до себе гістя.

26.IV.1904

В іншому рукописному автографі (ф. XV, № 691) є ще дві строфи, що не ввійшли до основного тексту:

Поки горить огонь в грудях
І світом ясним світе,
Кохання чистого в серцях
Самі зірвіть сі квіти.

Бо вітер буйний розмете
І полама розкоші.
Як ще в той час не продасте
Самі ви іх за гроші.

Три строфи з чорнового автографа вірша "Ходім відсіль, де радощів немає..." (ф. XV, № 671) у виданні були опущені:

Ходім туди, де жайворонки в згоді,
До сонця льот спинивши свій,
Співають гімн красі і вроді
З-над хмар в безодні світовій.

Ходім відсіль, з оцих туманів,
Тут лихо, смуток, стогін скрізь.
Тут дзвін невольницьких кайданів
Зливається з струмками сліз.

Ходім відсіль, бо тут не люде — скелі.
Тут людські груди кам’яні.
Біжім же з сірої пустелі
В поля зеленії, в гаї.

18.VIII.1905